

Duchovní a spirituální podpora v zařízeních pro seniory je pro klienty přínosem

Kaplanství se v sociální sféře zatím nedostává přílišné pozornosti. Kaplani v ní přesto plní důležitou úlohu – upomínají na důstojnost každého jedince, a to v jakékoliv situaci. Jsou průvodcem klientů i pracovníků v těžkých chvílích.

■ **Text: Mgr. Eržika Frinková,**
kaplanka v Domově Sue Ryder

Možná, že jste se již v nějakém zařízení setkali s duchovním, který měl na sobě profesní vizitku s označením „kaplan“. Kaplani jsou teologicky vzdělaní a kvalifikovaní duchovní ze státem uznaných církvích, kteří pracují v církevních, neziskových a státních zařízeních. Na rozdíl od farářů, kteří jsou zaměstnanci církve, jsou kaplani zaměstnaní a placení zařízením/institucí, pro kterou pracují. Je však na místě zmínit, že i někteří faráři pravidelně dochází do civilních zařízení v rámci svých farností a sborů a poskytují v nich základní spirituální/duchovní péči, pokud je o ni zájem.

Faráři a kaplani poskytují tzv. pastorační péči – tedy péči, při které daného člověka respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho při jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní si-

tuace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje (<https://www.pastorace.cz>).

► Jak se stát kaplanem?

Většina kaplanů pracujících v pomáhajících profesích prochází odbornými kurzy v rámci celoživotního vzdělávání, výcviky a supervizemi, ve kterých se zdokonalují ve své práci, ale i v nahlížení na sebe jako na pomáhajícího profesionála. Jejich posláním je péče o duchovní potřeby svých klientů, nezávisle na tom, zda se hlásí k nějaké církvi či vyznání. Naproti tomu farář/duchovní pečuje především o potřeby členů svého sboru/farnosti.

Kaplan nerozlišuje mezi věřícími a nevěřícími lidmi. Každý člověk má svůj jedinečný duchovní svět a lidé si vzájemně rozumí díky sdíleným hodnotám, pochybnostem či otázkám. Kaplany najdete v armádě, vězeňské službě, školních zařízeních, hospicích, psychiatrických léčebnách nebo v nemocnicích, kde se všude úspěšně etablovali již několik desítek let. Stále více se objevují i v sociálních zařízeních, jejichž posláním je péče o starší a nemocné lidi.

► Kaplanství v sociálních službách

Na rozdíl od kaplanství vězeňského, nemocničního či vojenského je kaplanství v sociální sféře zatím bez většího konceptu a zájmu – neexistuje žádná profesní asociace a kaplani v sociálních zařízeních jsou sdruženi většinou pod charitou či diakonií. Do sociální oblasti přecházejí z nemocnic a definují svou práci především svými zkušenostmi a tím, co do zařízení sami vnášejí. Svého kaplana tak mají především církevní zařízení (katolický Domov sv. Karla Boromejského, domovy pro seniory Diakonie Českobratrské církve evangelické, domov pro seniory Bethesda Církve bratrské aj.) či nezisková organizace Domov Sue Ryder.

► Duchovní péče v Domově Sue Ryder

Kaplanství má v Domově Sue Ryder svou specifickou tradici vycházející z vize anglické zakladatelky domova – baronky Sue Ryder. Ta své domovy pro seniory postupně zakládala po 2. světové válce se svými spolupracovníky na celém světě a duchovní péči pokládala za součást komplexní péče o klienta. Proto je kaplan i kaple plnohodnotnou součástí těchto domovů pro seniory od počátku jejich vzniku. Vzhledem k tomu, že jsem v jednom z takových domo-

Mgr. Eržika Frinková

Pracovala tři roky ve státních a církevních sociálních zařízeních u nás, v Německu a Maďarsku. Poté vystudovala Evangelickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy a rok studovala na Univerzitě v Basileji (Švýcarsko). Absolvovala praxe v zařízeních diakonie pro seniory a stala se farářkou Českobratrské církve evangelické. Několik let pracovala v neziskovém sektoru. Po osobní zkušenosti s péčí o své vlastní příbuzné doma – až do konce jejich posledních dní – podporuje paliativní péči a povzbuzuje další, aby v klidu doprovázeli své blízké v poslední etapě života.

V rámci celoživotního vzdělávání a profesní kvalifikace absolvovala roční kvalifikační výcvikový kurz nemocničních kaplanů, kurz krizové intervence a kurz poradců pro pozůstalé u Naděždy Špatenkové. Jako nemocniční kaplanka prošla stážemi ve Fakultní nemocnici v Motole, v Nemocnici Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, ve Fakultní Thomayerově nemocnici, Fakultní nemocnici Olomouc a ve Fakultní nemocnici Bulovka, kde také pracovala. Od roku 2018 je kaplankou v Domově Sue Ryder. Je členkou Asociace nemocničních kaplanů a Nemocničních kaplanů ČCE.

Více informací na:

<https://www.sue-ryder.cz/clanky/lide-sue-ryder-erzika-frinkova-kaplanka>

vů kaplankou, budu autenticky popisovat svou práci spirituální podpory v Domově Sue Ryder.

Pro inspiraci, jak přistupovat k duchovní péči o seniory, nemusíme chodit daleko. Stačí si připomenout filosofické a teologické dílo Jana Amose Komenského – Vševýchovu (Pampaedie). Stáří není podle Komenského pouze vyhlídka na smrt a ukončení pracovní činnosti, nýbrž je to část života, která by i nadále měla být naplňována v pracovním duchu. Senioři by se neměli práce vzdávat, ale měli by si zvolit takovou činnost, která je činí šťastnými a vede k dosažení spokojeného života. Je to aktivně prožitá cesta směřující k životu věčnému.

» Opuštění a smíření

Duchovní/spirituální potřeby jsou tedy tím, co nás v životě nese, a jejich uspokojování patří k celostní/komplexní péči o člověka, stejně jako péče sociální, duševní a zdravotní. Duchovní otázky se týkají naší existence, smyslu našeho života, vztahu k sobě, svému bližnímu a toho, co nás přesahuje. Jsou to rozhovory nad tím, co nás drží v těžkých situacích a odkud čerpáme svou sílu a jaké máme zdroje. Jaké vyznáváme hodnoty a co je naší identitou.

Kaplan nerozlišuje mezi věřícími a nevěřícími lidmi.

Jak se vyrovnáváme s tím, co nás potkalo, a jak uchopit vinu, odpuštění a smíření. Jak zpracováváme strach ze smrti. A jak se stavíme ke své konečnosti. Co očekáváme po smrti. Jaký je smysl našeho života a jaká jsou naše poslední přání. A zda je něco, co nás přesahuje.

Dalo by se říci, že při hovorech na tato témata jsou zvýhodněni především věřící senioři, kteří mohou důvěřovat Bohu. Nevěřící musí odpovědi na zásadní otázky pojit se s koncem života hledat jinde. Tyto intimní otázky se však někdy neotevírají ani v rodinách, které víru praktikují (v rámci své práce jsem se setkala nejenom s křesťany, ale i s muslimy a buddhisty z řad vietnamské minority). O to větší problém pak nastává u lidí, kteří o svých duchovních potřebách nebyli zvyklí přemýšlet a verbalizovat je. Důležitý rozhovor může vlídným a vnímavým způsobem otevřít právě kaplan – jako průvodce individuálním duchovním světem svého klienta, někdy i jeho rodinného příslušníka.

Stárnoucí člověk se musí naučit smířit se svou vlastní minulostí, přijmout hranice svých možností, loučit se postupně s tím, čeho si vážil, co mu přinášelo radost a k čemu se často intenzivně upínal, ať už jsou to dobré zdraví, moc, společenské

vztahy, sexualita, majetek. Učí se být sám se sebou v tichu, pracovat se vzpomínkami a odpuštět (Věra Suchomelová, 2016). Stáří není nemoc, ale nemoci přináší. Ve stáří je důležité přijmout vlastní identitu a vytvořit si správnou představu o Bohu či o tom, co mne přesahuje.

» Dobré stáří

Představa dobrého stáří, která vychází z Bible, je postavená na příbězích biblických seniorů, na kterých je vidět, že Bůh povolává k plnění své vůle člověka v každém věku, bez ohledu na jeho stáří. U Boha není nikdo příliš starý na to, aby byl zbaven poslání konat jeho vůli. A tato skutečnost je zároveň nejvyšší důstojností člověka jakéhokoli věku. V biblických knihách Starého zákona je častokrát zmiňováno stáří, ne však jako něco nedůstojného, ale něco dobrého ve smyslu požehnaného, váženého, spravedlivého a moudrého (Balková, 2016).

» Naslouchání a respekt

Kaplan k tomu poznání dopomáhá otevřeným a podpurným rozhovorem, trpělivým nasloucháním, předčítáním svatých textů či příběhů na povzbuzení duše (příběhy, které pomáhají lidem vidět svou situaci v jiném/novém světle), nabídnutím modlitby, pozváním ke ztišení a zastavení se „se sebou“ či jenom svou tichou přítomností. Respektuje osobní duchovní/spirituální cestu každého člověka a je k němu otevřený bez ohledu na jeho přesvědčení a kulturní prostředí. Zprostředkovává kontakt s duchovními z různých církví a náboženských společností a upomíná na důstojnost každého jedince, a to v jakékoliv situaci.

Možná vás zajímá, proč je vlastně důležité o duchovních/spirituálních záležitostech mluvit. Protože v životě každého z nás verbalizace těchto záležitostí nastartuje další procesy a díky ní vyvstanou důležité otázky, na které hledáme odpovědi. Je to součást ozdravného procesu a je známou skutečností, že komunikace a práce s duchovně stabilizovaným klientem je pro pečující personál mnohem snadnější než s klientem, který není smířený se sebou ani se světem kolem sebe. Ze zkušeností také víme, že někteří umírající „nedokážou“ zemřít, pokud si v sobě nakonec nesrovnají své poslední duchovní záležitosti.

Zdroje:

- 1. www.pastorace.cz
- 2. SUCHOMELOVÁ, V. (2016) *Senioři a spiritualita*, str. 36, Praha: *Návrat domů*. ISBN 978-80-7255-361-7.
- 3. BALKOVÁ, M. (2016) *Bakalářská práce – Pastorace seniorů jako jedna z cest k dobrému stáří*, str. 18. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky*.

O Domově Sue Ryder

V Domově Sue Ryder vycházíme v práci s klienty z biografického modelu péče podle Erwina Böhma. Tato unikátní biografie člověka skrze osobní cestu dětstvím, dospíváním, aktivním věkem a stářím je cestou vzpomínek a prožitků, které slouží jako výchozí bod pro mnohé další koncepty multidisciplinární péče, včetně duchovní a duševní péče.

Kaplanský úvazek je v Domově Sue Ryder hrazen díky projektu EU „Podpora udržitelnosti paliativní péče v domově pro seniory Sue Ryder“ podporujícího psychospirituální povolání. Kaplan je zde součástí multidisciplinárního týmu a nejvíce spolupracuje s psycholožkou. Obě profese se navzájem doplňují a zúčastňují se porad personálu zaměřených na etické rozvažování v konkrétních případech. Kaplan také spolupracuje při edukaci v oblasti duchovních potřeb a při školení personálu a dobrovolníků. Poskytuje duchovní podporu a věnuje se všem klientům, jejich rodinám, ale také personálu a občas i dobrovolníkům, protože vnímá, jak je jejich práce náročná.

Pečuje především o ty, kteří trpí osamělostí, smutkem, depresí nebo strachem. Doprovází nemocné a umírající klienty i jejich blízké osoby. O klienty pečuje i po jejich smrti a s každým se osobně rozloučí při smutečním rozloučení v kapli. Je to rituál důležitý pro všechny pozůstalé – rodinu, personál i dobrovolníky. Tento obřad nám pomáhá vyrovnat se s úmrtím našich klientů.

Kaplan má v Domově Sue Ryder na starosti i pravidelné domovské bohoslužby, kde se střídá katolická, husitská a evangelická církev. Co se týká péče o personál – kaplan otevírá kapli zaměstnancům jako prostor pro vnitřní zklidnění a stabilizaci nebo osobní rozhovory. Přípravuje vzpomínkové bohoslužby za všechny zemřelé klienty, pietní bohoslužby na Svátek zesnulých a vánoční a velikonoční bohoslužby. A věnuje se také péči o pozůstalé, ale o tom zase někdy příště.

Více na webových stránkách: <https://www.sue-ryder.cz>